

Publiceringsår 2017

Särskild undervisning på sjukhus

Om arbetet för att säkra elevers möjlighet att efter sjukdomstid återgå till ordinarie skola

Kvalitetsgranskning 2017

Diarienummer: 40-2016:200

Foto: Monica Ryttmarker

Innehåll

Förord	4
Centrala begrepp – läsanvisning	5
Sammanfattning	6
Huvudsakliga resultat	6
Vad är särskild undervisning på sjukhus?	8
Olika elever och olika sjukhusskolor	9
Kvalitetsgranskningens resultat	11
Att hitta eleven	11
Undervisning	13
Samverkan	16
Avslutande diskussion	19
Övergripande läroplansmål och delaktighet	21
Slutord	22
Bakgrund, syfte och frågeställningar	23
Metod och genomförande	24
Referenser	26
Bilagor	27
Bilaga 1 - Deltagarlista för referensgruppen	28
Bilaga 2 - Uppgift om vilka kommuner som har besökts	29
Bilaga 3 - Skolinspektionens kartläggande enkät	30

Förord

Skolinspektionen har i uppdrag att granska kvaliteten i sådan utbildning och pedagogisk verksamhet som står under myndighetens tillsyn. Granskningen innebär en detaljerad och systematisk undersökning av verksamhetens kvalitet inom ett avgränsat område, i förhållande till nationella mål och riktlinjer. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Huvudsyftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till utveckling. Granskningen gör tydligt vad som behöver förbättras för att i högre grad nå målen för verksamheten inom det aktuella området. Syftet är även att beskriva väl fungerande inslag och att visa på framgångsfaktorer.

Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade verksamheterna och huvudmännen, dels i denna övergripande och sammanfattande rapport. Genom beskrivningar av viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet, avser rapporten att ge ett utvecklingsstöd även för verksamheter som inte har granskats.

Rapporten redovisar resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning med inriktning mot den särskilda undervisningen på sjukhus. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 20 verksamheter som har besökts men innefattar också resultaten från den enkät som genomförts med samtliga verksamheter. Vilka verksamheter som besökts och därmed fått separata granskningsbeslut framgår i bilaga.

Resultaten visar framför allt att det bedrivs en flexibel och god pedagogisk verksamhet vid de granskade sjukhusskolorna. Den visar också att det kan finnas ett mörkertal av elever som inte erbjuds undervisning trots att de har rätt till det.

Projektledare för kvalitetsgranskningen har varit undervisningsråd Anna Wide, Skolinspektionen i Göteborg.

Helén Ängmo
Generaldirektör

Maria Wassén
Avdelningschef

Centrala begrepp – läsanvisning

Elev – med elev avses i denna rapport den som deltar i sjukhusundervisning som så långt som möjligt motsvarar de obligatoriska skolformerna och gymnasieutbildning.

Ordinarie skola– den skola där eleven är inskriven och som också har kvar ansvaret för elevens utbildning under vistelsen på sjukhus.

Anordnare – den kommun där sjukhuset är beläget och som ska anordna sjukhusundervisning som så långt som möjligt motsvarar undervisningen i de obligatoriska skolformerna och gymnasieutbildning.

Sjukhuslärare – begreppet sjukhuslärare används inte i skollagen, men är ett etablerat begrepp för lärare som bedriver särskild undervisning på ett sjukhus. I rapporten används därför begreppet sjukhuslärare. Sjukhuslärarna ska vara legitimerade lärare.

Sjukhusskola/Sjukhusundervisning – begreppen sjukhusskola och sjukhusundervisning används inte i skollagen, men är etablerade begrepp för särskild undervisning för elever som vårdas på sjukhus. I denna rapport används därför begreppen sjukhusskola och sjukhusundervisning.

Undervisning och utbildning – med undervisning avses i skollagen sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden. Med utbildning avses i skollagen den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.¹

Soma – somatisk (kroppslig) vård

BUP – barn och ungdomspsykiatrisk vård

Sjukhus – det finns ingen författningsreglering av vad som är ett sjukhus. För hälso- och sjukvård som kräver intagning i vårdinrättning ska det finnas sjukhus. Vård som ges under intagning benämns slutenvård. Annan hälso- och sjukvård benämns öppen vård.

Institution knuten till sjukhus – det finns ingen lagstiftad definition av vad som är en institution knuten till ett sjukhus. En sådan ska dock ha en koppling till ett sjukhus. Ett exempel kan vara ett behandlingshem knutet till en barn- och ungdomspsykiatrisk klinik. Andra exempel kan vara rehabiliteringscentrum och regionhabiliteringar knutna till ett sjukhus.

Habilitering – habilitering finns definierat i Hälso- och sjukvårdslagen. Det definieras som verksamhet som kan fås av personer med varaktiga funktionsnedsättningar, utöver ordinarie sjukvård. De övergripande målen för habiliteringen är att bidra till att personen kan leva ett självständigt liv som fullvärdig samhällsmedborgare och att bidra till "autonomi och delaktighet".

---

¹ 1 kap. 3 § skollagen 2010:800.

Sammanfattning

Skolinspektionen har granskat om elever som ges vård vid sjukhus får en undervisning som möjliggör för dem att efter, eller under, vårdtiden återgå till ordinarie skola. Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om särskild undervisning på sjukhus så långt som möjligt motsvarar den undervisning eleverna inte kan delta i.

Granskningen omfattar dels en kartläggande enkät som har besvarats av samtliga kommuner som 2016 får statligt bidrag för att bedriva sjukhusundervisning (37 stycken)² och dels besök i sjukhusskolor i 20 kommuner. För varje besökt kommun har ett beslut fattats där eventuella utvecklingsområden identifierats. Vid verksamhetsbesöken har Skolinspektionen intervjuat sjukhuslärare och verksamhetschefer för sjukhusundervisningen.³

Skolinspektionen har inte granskat utbildning på sjukhus som motsvarar förskola, förskoleklass och fritidshem.⁴

Granskningen har utgått från två huvudfrågor.

1. Vad innehåller den särskilda undervisningen på sjukhus?

Denna fråga är av kartläggande karaktär och har undersökts via den enkät som samtliga verksamheter besvarat.

2. Får elever, som på grund av sjukdom inte kan delta i den vanliga undervisningen, en behovsanpassad undervisning på sjukhus?

Denna fråga har varit i fokus vid verksamhetsbesöken och har besvarats med hjälp av intervjuer, dokumentstudier och enkätsvar.

Huvudsakliga resultat

Undervisningen är flexibel och behovsanpassad

Undervisningen vid sjukhusskolor präglas av flexibilitet och utgår från de enskilda elevernas förutsättningar och behov. Sjukhuslärarna är inriktade på att hitta lösningar för att kunna erbjuda elever undervisning även i årskurser, skolformer och ämnen de själva inte är behöriga i.⁵ Detta underlättar för att eleverna ska kunna återgå till att få undervisning vid sin ordinarie skola när det är möjligt med tanke på deras hälsotillstånd. Vid de 20 verksamheter som Skolinspektionen besökt har utvecklingsområden som handlar om undervisningens innehåll bara identifierats i ett fall.

Sjukhusskolan har oftast fungerande strukturer för samverkan

Det finns fungerande strukturer för samverkan mellan olika berörda parter kring de elever som får sjukhusundervisning. Det handlar om god samverkan mellan sjukhusskola – vårdnadshavare, sjukhusskola – ordinarie skola samt sjukhusskola – vårdens barnavdelningar. Eleverna är delaktiga och involverade i samverkan. För elever som har långa vårdtider ingår det i samverkan att planera för hur eleven ska ges goda möjligheter att återgå till ordinarie undervisning. Endast vid en av de granskade skolorna

² Enligt uppgifter från specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) som fördelar medel till sjukhusskolorna.

³ Vid sjukhusskolan finns ingen rektor eftersom den inte är en del av skolväsendet och därmed inte utgör en skolenhet. Titeln rektor är enligt skollagen förbehållen den som har en anställning som rektor. I denna rapport benämns chef vid sjukhusskolan för verksamhetschef.

⁴ 24 kap. 16 § skollagen.

⁵ Sjukhuslärare ska vara legitimerade. Däremot finns inte något krav på att de ska vara behöriga för vissa skolformer, ämnen eller årskurser. 24 kap. 17 § andra stycket skollagen och prop. 2014/15:43 sid. 46.

har ett utvecklingsområde kopplat till samverkan identifierats. I detta fall handlar det om att samverkan mellan sjukhusskolan och ordinarie skola behöver komma igång snabbare.

Arbetet med att identifiera elever behöver stärkas

Elever, oavsett ålder, som vårdas vid vuxenavdelningar och elever som inte är inneliggande men ges vård vid sjukhus identifieras sällan av sjukhusskolan. Det innebär att det kan finnas elever som vårdas vid sjukhus men inte får ta del av sjukhusundervisningen. Arbetet med att identifiera elever behöver stärkas så att samtliga elever som är i behov av, och har rätt till, särskild undervisning vid sjukhus får denna undervisning. Detta för att undvika att elever som ges vård får svårigheter i sitt skolarbete. Elevernas hemkommuner har ansvaret för skolpliktsbevakningen. Det är viktigt att hemkommunen genom sin skolpliktsbevakning tar ansvar för att elever kontinuerligt får undervisning.

Fler långtidsfrånvarande elever kan erbjudas sjukhusundervisning

Det finns elever med omfattande frånvaro från ordinarie skola som ges vård vid psykiatriska mottagningar, ofta utan att vara inneliggande. Dessa elever erbjuds i vissa fall undervisning av sjukhusskolor om de identifieras. Den undervisning sjukhuslärarna erbjuder tycks kunna vara ändamålsenlig för en del av dessa elever och påverka deras kunskapsutveckling positivt. En del av de långtidsfrånvarande eleverna kan med hjälp av sjukhusundervisningen så småningom återgå till undervisning i ordinarie skola. Det kan dock ta lång tid innan sjukhuslärarna får kännedom om att de ges vård, om de överhuvudtaget får reda på det. För dessa elever innebär det att det kan dröja längre än nödvändigt innan de får den undervisning och det stöd som sjukhusskolan kan erbjuda.

Bristfälliga lokaler påverkar undervisningen negativt

Granskningen visar att lokalerna har stor betydelse för hur undervisningen utformas. Lokalerna är inte alltid utformade eller belägna så att de stödjer och underlättar den pedagogiska verksamheten. Det får konsekvenser för den undervisning sjukhusskolan kan erbjuda, exempelvis avseende ämnen och antal elever som kan undervisas vid samma tidpunkt.

Vad är särskild undervisning på sjukhus?

För elever som på grund av sjukdom eller liknande skäl inte kan delta i det vanliga skolarbetet, och som ges vård vid sjukhus eller en institution som är knuten till ett sjukhus, ska särskild undervisning anordnas på sjukhus, om det inte är obehövligt för elevens inhämtande av kunskaper.⁶ Det är den kommun där sjukhuset är belägen som anordnar undervisning på sjukhus.⁷ Utbildning på sjukhus är en särskild utbildningsform som inte är en del av skolväsendet.⁸ Därmed gäller inte alla skolväsendets bestämmelser i sjukhusskolan. Undervisningen ska så långt det är möjligt motsvara utbildningen inom aktuell skolform.⁹ Läroplanerna är inte bindande men vägledande för sjukhusundervisningen.¹⁰ Sjukhuslärare ska vara legitimerade men det finns inte något krav på att de ska vara behöriga för vissa skolformer, ämnen eller årskurser.¹¹ Sjukhuslärarna sätter inte betyg på eleverna utan denna uppgift ligger kvar hos lärarna på den ordinarie skolan.¹² Rektor vid ordinarie skola kvarstår som elevens rektor. Särskild undervisning vid sjukhus kan innebära såväl undervisning som sjukhusläraren själv bedriver som att sjukhusläraren förmedlar uppgifter efter kontakter med elevens ordinarie skola.¹³ Elevens hemkommun har ansvaret att se till att elever fullgör sin skolplikt.¹⁴

Ansvar för sjukhusskolan kan beskrivas såhär:

- **Huvudmannen för elevens ordinarie skola** – ansvaret för **eleven** kvarstår där under tiden eleven vårdas vid sjukhus oavsett **var** det är beläget.
- **Anordnaransvar för sjukhusskolan** (den kommun där sjukhuset är beläget) - ansvarar för att **anordna** utbildning vid sjukhus och för **lärarna** där (dock inte för eleverna).
- **Huvudmannen för sjukhuset** (ofta landstinget) – tillhandahåller vanligen sjukhusskolans **lokaler** och ansvarar för den vård elever vid sjukhusskolan får.

Det finns relativt lite aktuell kunskap om särskild undervisning på sjukhus och det saknas forskning på området. Skolverket genomförde år 2005 på uppdrag av regeringen en översyn av särskild undervisning på sjukhus.¹⁵ 2016 publicerade Skolverket Allmänna råd *Utbildning på sjukhus*.¹⁶ Särskild undervisning på sjukhus ingår inte i Skolinspektionens regelbundna tillsyn och myndigheten har inte tidigare granskat denna utbildningsform.

Urvalet till Skolinspektionens granskning är baserat på uppgifter om vilka kommuner som fått bidrag för särskild undervisning vid sjukhus från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) 2016, vilket var 37 kommuner. Det kan finnas kommuner som anordnar sjukhusundervisning utan att söka statligt bidrag. Det kan även finnas kommuner med sjukhus där elever som har rätt till sjukhusundervisning vårdas men där det inte finns någon sjukhusskola. Skolinspektionens granskning är avgränsad till att gälla

⁶ 24 kap. 17§ skollagen.

⁷ 24 kap. 19 § skollagen.

⁸ I skolväsendet ingår skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild undervisning för vuxna. I skolväsendet ingår också fritidshem.

⁹ Elever från följande skolformer är aktuella för sjukhusskola: grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola samt gymnasiesärskola.

¹⁰ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 9.

¹¹ 24 kap. 17 § andra stycket skollagen (2010:800), och prop. 2014/15:43 sid 46.

¹² Prop. 2014/15:43 sid 46.

¹³ Prop. 2014/15:43 sid 42.

¹⁴ 7 kap. 21 § skollagen.

¹⁵ Skolverket (2005) Redovisning av uppdrag om en översyn av särskild undervisning på sjukhus.

¹⁶ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

sjukhusundervisning i de 37 kommuner som fått statligt bidrag och därmed har inga kommuner som inte fått bidrag granskats.

Kommuner ska anordna sjukhusundervisning om det i kommunen finns ett sjukhus som ger vård till elever som har rätt till särskild undervisning. Av Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus följer att sjukhuslärare bör ge elever förutsättningar att så långt det är möjligt inhämta de kunskaper som eleven annars går miste om på grund av sjukhusvistelse.¹⁷ I kommentarer till rådet framhåller Skolverket att för att säkerställa att alla elever på sjukhuset som behöver undervisning får det, är det viktigt att sjukhuslärarna kontinuerligt informerar sig om vilka elever som finns på vårdavdelningarna.¹⁸

Målet med särskild undervisning vid sjukhus är att eleven efter, eller under, sjukdomstiden ska kunna återgå till den ordinarie undervisningsgrupp där eleven normalt får sin undervisning. Det innebär att elever bör få undervisning om det bedöms lämpligt utifrån deras sjukdomstillstånd och om de missar skolarbete i en sådan utsträckning att det kan leda till svårigheter i den fortsatta skolgången. Läkaren gör en *medicinsk bedömning* eftersom särskild undervisning inte ska ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det.¹⁹ Sjukhusläraren gör en *pedagogisk bedömning* eftersom sjukhusundervisning inte ska anordnas om det är obehövt för elevens inhämtande av kunskaper.²⁰

Sjukhusundervisning finns inom två olika huvudgrupper: den somatiska och den psykiatriska vården. Det sjukhus som eleverna ges vård vid kan vara beläget i en annan kommun än elevens hemkommun, eller den kommun där eleven har sin ordinarie skola. Sjukhusskolorna når elever som ges somatisk vård på 35 sjukhus och som ges psykiatrisk vård på 27 sjukhus²¹, enligt den kartläggande enkät Skolinspektionen genomfört.²² Det är många elever som tar del av sjukhusundervisning varje år, vissa vid enstaka tillfällen och andra återkommande eller under en lång period. Inom den somatiska vården har den genomsnittliga vårdtiden minskat över tid.²³ Inom den psykiatriska barn och ungdomsvården är den genomsnittliga vårdtiden längre än inom den somatiska vården. Totalt deltog 4763 elever i sjukhusundervisning under perioden 1 januari 2016 – 1 september 2016, vilket motsvarar drygt 7000 elever per helår.²⁴ Ungefär en fjärdedel av eleverna ges psykiatrisk vård, och tre fjärdedelar ges somatisk vård.²⁵

Olika elever och olika sjukhusskolor

För att underlätta läsningen av denna rapport kommer vi här ge några exempel på att den särskilda undervisningen vid sjukhus har mycket olika förutsättningar och elever i vitt skilda svårigheter och med olika behov. Skolinspektionen har i denna granskning inte intervjuat elever. Våra exempel är därför inte kopplade till specifika elever och är inte heltäckande. De är ägnade åt att ge en förståelse för hur olika det kan se ut för olika elever.

- En elev kan vårdas vid sjukhus en eller ett fåtal dagar. Denna elev kan antingen ha med sig uppgifter att arbeta med eller så kan vårdnadshavare hämta uppgifter från ordinarie skola. Samverkan mellan ordinarie skola och sjukhusskola består då ofta av ett mail med information om **att** eleven undervisats och **vad** undervisningen berört.

¹⁷ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

¹⁸ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer sid. 24.

¹⁹ 24 kap. 17 § skollagen, prop 09/10:165 sid 883.

²⁰ 24 kap. 17 § skollagen samt Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

²¹ Vid ett behandlingshem knutet till sjukhus finns sjukhusskola, behandlingshemmet tillhör den psykiatriska vården.

²² Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200 .

²³ Prop. 2014/15:43 sid 40f.

²⁴ Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200 .

²⁵ Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200 .

- En elev kan ha en somatisk åkomma som kräver längre vård vid sjukhus. Det kan handla om vårdtider på flera månader och uppemot år. En del av dessa elever vårdas växelvis vid större sjukhus långt ifrån sin hemkommun och växelvis vid sjukhus i, eller i närheten av, sin hemkommun. För vissa elever innebär sjukdomen och/eller behandlingen påverkan på hur undervisningen behöver läggas upp. Behovet av samverkan mellan ordinarie skola och sjukhusskola blir stort för dessa elever. I förekommande fall finns också ett behov av samverkan mellan de olika sjukhusskolor eleven undervisas vid. Det är dock alltid rektor vid hemskolan som har ansvar för elevens utbildning.
- En elev kan vårdas akut ineliggande. Det kan handla om vårdtid på en eller två veckor. För dessa elever varierar det om, när och hur mycket de får sjukhusundervisning beroende på deras medicinska tillstånd.
- En elev kan vårdas längre tid och vara ineliggande vid barn- och ungdomspsykiatrisk avdelning eller på behandlingshem. Sjukhuslärarna arbetar för att hitta en individanpassad ingång till att undervisa eleverna och har en kontinuerlig samverkan med ordinarie skola. I vissa fall är vården för dessa elever planerad i förväg och sjukhusskolan är då informerad och förberedd på att ta emot eleven.
- En elev kan återkommande vårdas vid somatisk eller barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning eller avdelning utan att vara ineliggande. För dessa elever krävs en kontinuerlig samverkan mellan ordinarie skola och sjukhusskola. En del av dessa elever har en fungerande skolgång vid ordinarie skola och det varierar därför om de bedöms behöva sjukhusundervisning eller ej. En del av dessa elever återkommer en dag varje eller varannan vecka för behandling på sjukhuset. De får ibland undervisning den dag de behandlas medan de övriga dagar går i sin ordinarie klass. En del av dessa elever har hög frånvaro från ordinarie skola, eller saknar till och med närvaro helt.

Sjukhusskolor ser olika ut – Tre exempel

- På en mindre sjukhusskola, med en sjukhuslärare som arbetar halvtid, erbjuds eleverna undervisning på förmiddagarna. Sjukhusundervisning ges i en egen lokal där eleverna undervisas individuellt utifrån bokade tider. Här är det vanligast att eleverna ges vård från ett par dagar till ungefär en vecka.
- På andra sjukhusskolor, med två sjukhuslärare som arbetar nära varandra, undervisar båda lärarna elever inom såväl den somatiska som den psykiatriska vården. Sjukhusskolan erbjuder både öppna och bokade tider, och eleverna undervisas i grupp. Här ges elever vård från ett par dagar till någon månad.
- Det kan också vara en sjukhusskola vid ett stort sjukhus, där sjukhusskolan geografiskt finns placerad på olika platser. Där finns en sjukhusskola riktad till eleverna som ges psykiatrisk vård, nära BUP-mottagningen. Den andra enheten är placerad nära en somatisk barnavdelning, men arbetar även gentemot hela sjukhusets övriga avdelningar. När det är möjligt undervisas eleverna i sjukhusskolans lokaler, men ibland bidrar det medicinska tillståndet till att eleverna undervisas enskilt på sitt rum. Här ges eleverna vård från någon vecka upp till år.

Kvalitetsgranskningens resultat

Här redovisas resultat från verksamhetsbesöken (främst frågeställning två) kopplade till svaren från enkätundersökningen (frågeställning ett).

Att hitta eleven

Identifikation av elever behöver utvecklas

Det finns väl fungerande system för sjukhusskolan att skaffa sig kännedom om barn och ungdomar som vårdas vid barnavdelning och är inläggande där. Ofta sker denna identifikation via personal inom vården som meddelar personal vid sjukhusskolan när eventuella elever börjar vårdas.

Granskningen visar dock att det finns elever som har rätt till sjukhusundervisning men inte erbjuds det. Vid mer än hälften av de besökta sjukhusskolorna visar Skolinspektionens granskning att arbetet med att identifiera samtliga elever som kan vara i behov av sjukhusundervisning behöver utvecklas.

För att kunna erbjuda elever undervisning måste sjukhusskolan veta att de vårdas vid sjukhus. Det vill säga att eleverna måste identifieras. Därför är det viktigt att sjukhuslärarna kontinuerligt informerar sig om vilka elever som finns på vårdavdelningarna. Elever som vårdas vid vuxenavdelning identifieras sällan och erbjuds därmed inte sjukhusundervisning. Det kan till exempel handla om elever under 18 år som vårdas vid infektionsavdelning eller på annan vårdavdelning som är specialiserad på deras medicinska åkomma. Elever som är över 18 år vårdas för det mesta per automatik på vuxenavdelning. Det blir därmed osäkert ifall dessa elever identifieras av sjukhusskolan om den inte har etablerade kontakter med samtliga avdelningar – även vuxenavdelningar – på sjukhusen. Till exempel erbjuds de elever som vårdas vid vuxenpsykiatrisk avdelning och bedriver gymnasiestudier mycket sällan sjukhusundervisning. Det finns dock verksamheter där identifikationen av elever säkras genom att sjukhuslärarna får listor med födelsedata på patienter som vårdas vid sjukhuset. Till exempel får sjukhuslärarna vid en av de besökta verksamheterna dagligen listor med enbart födelseår på nyinkomna patienter och kan med hjälp av den upptäcka eventuella elever. Några sjukhus är så små att nykomna eleverna identifieras via att sjukhusskolan är känd på hela sjukhuset och via personliga kontakter. Men på större sjukhus, där dessutom personalomsättningen inom vården kan vara stor, saknas ofta fungerande rutiner och förutsättningar för att identifiera elever som inte vårdas vid barnavdelning. I de fall sjukhusskolan får kännedom om elever som vårdas vid annan avdelning än barnavdelningar erbjuder de alltid även dessa elever sjukhusundervisning om inte läkare avråder från det.

Granskningen visar på olika orsaker till problemet med att identifiera elever. Det är bland annat sekretess och bristande kunskap om elevens rätt till sjukhusundervisning som utgör svårigheter. Personal inom vården anser att de inte alltid kan kommunicera med sjukhusskolan vilka eventuella elever som vårdas vid sjukhusen. Exempelvis finns det sjukhusskolor som aldrig får information om elever som vårdas vid BUP, eftersom vårdpersonalen anser att de inte kan lämna information om vilka enskilda elever som ges vård. Inom vården saknas dessutom ibland kunskap om elevernas rätt till sjukhusundervisning och kännedom om den sjukhusundervisning som finns på sjukhuset. Det innebär att det finns elever som sjukhusskolan inte känner till och därmed inte kan erbjuda sjukhusundervisning.

Det kan finnas ett stort mörkertal

Vid granskningsbesök framkommer att sjukhuslärare och verksamhetschefer känner till kommuner med sjukhus som vårdar barn och ungdomar där det inte anordnas sjukhusundervisning. Dessa kommuner har inte ingått i Skolinspektionens granskning. Detta tillsammans med ovanstående problem att identifiera elever som vårdas vid vuxenavdelningar kan innebära att det finns ett avsevärt mörkertal när det gäller elever som har rätt till särskild undervisning vid sjukhus men inte erbjuds det.

Fler elever med omfattande frånvaro från ordinarie skola kan få sjukhusundervisning

Såväl Skolinspektionen²⁶ som en statlig utredning²⁷ har granskat elever med omfattande frånvaro under 2016. Bakom dessa elevers frånvaro finns olika faktorer men gemensamt är att de i inte får, eller i ringa grad får, någon undervisning. Detta kan få omfattande konsekvenser för dessa elevers framtid.

I Skolinspektionens granskning framkommer att en del av dessa elever vårdas vid BUP utan att vara inneliggande. Vid några sjukhuskolor har lärarna byggt upp ett arbete med dessa elever. De har etablerat kontakt med eleverna och i denna nya situation har det varit möjligt för eleverna att undervisas. Sjukhuslärarna beskriver att detta arbete kräver stor fingertoppskänsla och tålamod för att kunna bryta en lång tid av svårigheter kopplade till skolundervisning. Det förekommer dock att det tar lång tid innan lärarna vid sjukhuskolan får kännedom om att elever, som har en omfattande frånvaro från sin skola eller som inte går till skolan alls, vårdas vid BUP. Det finns exempel på att det kan ta uppemot ett halvår innan sjukhuslärarna får reda på att det finns elever som inte alls går till skolan och som vårdas vid BUP. Det finns även sjukhuskolor som helt saknar samverkan med de enheter inom BUP där elever vårdas utan att vara inneliggande. Det innebär att ett okänt antal elever som vårdas där inte alls erbjuds sjukhusundervisning.

Syskon till sjuka barn och barn vars föräldrar vårdas på sjukhuset får ibland sjukhusundervisning

Syskon till sjuka barn och barn vars föräldrar vårdas på sjukhuset omfattas inte av bestämmelsen i skollagen gällande sjukhusundervisning även om de ibland vistas en längre tid på sjukhuset tillsammans med svårt sjuka anhöriga. De flesta sjukhuskolor som granskats erbjuder ändå undervisning framförallt till syskon som vistas på sjukhuset. När det gäller barn vars föräldrar vårdas på sjukhuset är det sällan sjukhuskolorna undervisar dem, de vet inte heller alltid om det funnits ett behov av det eftersom vårdnadshavare vårdas vid vuxenavdelning. Det finns exempel på verksamheter där anhöriga till svårt sjuka barn, ungdomar eller vårdnadshavare kan ha över femtio mil hem till sin boendeort. I samband med Skolinspektionens granskning framkommer det att personal vid en del sjukhuskolor är bekymrade över att syskon och barn vars föräldrar vårdas vid sjukhus inte har självklar rätt till sjukhusundervisning. Detta även om de vistas på sjukhus tillsammans med en sjuk anhörig långt ifrån boendeorten. De uppger att dessa elever kan bli utan undervisning och riskera en omfattande skolfrånvaro.

Enligt Skolverket är det viktigt att skolpliktiga syskon och syskon i gymnasieutbildning i första hand får sin rätt till utbildning tillgodosedd inom skolväsendet. Om syskon eller barn vars föräldrar vårdas på sjukhuset deltar i undervisningen på sjukhuset är det angeläget att sjukhuslärarna säkerställer att utbildningen främst fokuserar på den sjuka elevens behov.²⁸

Elever inom särskolan med inriktning träningskola erbjuds inte alltid undervisning

Trots att sjukhusundervisningen omfattar alla skolformer är det sällan elever i grundsärskolan, inriktning träningskola, undervisas där. Sjukhuslärarna kommer sällan i kontakt med elever inom träningskolan. De hänvisar till att dessa elever vårdas vid habiliteringen. Habiliteringen har inte något undervisningsuppdrag motsvarande sjukhuskolans uppdrag. Detta innebär att det kan finnas elever i träningskola som får regelbunden och omfattande vård via habiliteringen och går miste om mycket av den undervisning som de kan vara i behov av. Det förekommer också att såväl verksamhetschefer som sjukhuslärare hänvisar till att dessa elever har assistenter med sig som får stå för deras undervisning. För elever inom övriga skolformer görs ställningstagande utifrån elevens behov och sjukhuslärarna arbetar för att motivera även elever som är tveksamma till sjukhusundervisningen. När det gäller elever

²⁶ Skolinspektionen (2016) "Omfattande frånvaro", Skolinspektionen (2016) "Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor".

²⁷ SOU 2016:94 Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera.

²⁸ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLF5 2016:64) med kommentarer, sid 10.

inom träningskolan händer det dock att undervisning inte erbjuds, alternativt att ett nej till undervisning accepteras utan vidare övervägande och samtal om det.

Snabb start av sjukhusundervisning

Det är ovanligt att läkare avråder från undervisning.²⁹ I de fall läkare avrått håller sjukhuslärarna kontakt med vårdpersonal och/eller elev för att fånga upp om elevens tillstånd förändrats så att undervisning kan bli aktuell.

Sjukhusundervisningen introduceras tidigt för de elever som identifierats, ofta inom ett par dagar, ibland samma dag som eleverna börjar vårdas vid sjukhuset.³⁰

Undervisning

Undervisningen utgår från elevens behov och ordinarie skolas planering

Sjukhuslärarna arbetar initialt utifrån ordinarie skolas planering och uppgifter om vad eleven behöver arbeta med. Ordinarie skolas planering för eleven blir tillsammans med sjukhuslärarnas kartläggande samtal med eleven utgångspunkt för undervisningen vid sjukhusskolan. Eleven har ofta inflytande över prioritering av ämnen och undervisningens innehåll och genomförande.

Det kan dock variera vilka utgångspunkter undervisningen vid sjukhusskolan har. Framförallt när det gäller undervisning vid sjukhusskolor knutna till BUP beskriver lärarna att de ofta börjar med att arbeta så gott som uteslutande med vad eleven tycker är intressant. Detta för att etablera kontakt med, och förtroende hos, eleven. Vid granskningen uppger många sjukhuslärare inom BUP att det förekommer att deras elever har negativ erfarenhet av skola och skolarbete och då blir det en viktig uppgift för sjukhuslärarna att skapa förtroendefulla relationer till eleven. Detta för att tillsammans med eleven hitta ingångar för att eleven ska uppleva det lustfyllda i lärandet. Sjukhuslärarna menar att det kan förekomma att ordinarie skolan inte använder ett tillräckligt individanpassat arbetssätt för eleven, att förväntningarna är för höga eller för låga, att eleven har tappat förtroende för sina lärare och/eller att förhållningssätt i det pedagogiska arbetet inte överensstämmer med elevens behov. Sjukhuslärarnas beskrivning känns igen från tidigare granskningar som Skolinspektionen har genomfört. Till exempel har Skolinspektionen i en granskning undersökt skolsituationen för elever som får särskilt stöd utanför ordinarie klass.³¹ Vid denna granskning framkom att eleverna inte hade fått relevant stöd under tidigare skolgång. Också i Skolinspektionens granskning *Skolans arbete med extra anpassningar* framkommer att elever i svårigheter i skolarbetet inte alltid möts av en väl anpassad lärmiljö som utgår från deras förutsättningar och behov.³² Om sjukhuslärarna under arbetets gång upptäcker att ordinarie skola har för låga eller för höga förväntningar på eleverna kommunicerar de kring detta med ordinarie skola. Tillsammans med eleven och ordinarie skola förändras utifrån detta prioritering och planering för elevens undervisning.

En del elever behöver hjälp och stöd av sjukhuslärare att sänka sin ambitionsnivå. Ibland vill de arbeta mer än vad som bedöms vara bra för deras mående. I dessa fall gör sjukhuslärare om- och nedprioriteringar i ordinarie skolas planering för att sänka elevernas stress- och ambitionsnivå. Detta sker i samverkan med vård och ordinarie skola. Granskningen visar att det kan ha betydelse för att stödja dessa elevers tillfrisknande.

²⁹ Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200.

³⁰ Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200.

³¹ Skolinspektionen (2014) Särskilt stöd i enskild undervisning och särskild undervisningsgrupp.

³² Skolinspektionen (2016) Skolans arbete med extra anpassningar.

Sjukhusundervisningen präglas av lyhörddhet och flexibilitet

Granskningen visar att sjukhusundervisningen kännetecknas av att lärarna är lyhörda och flexibla utifrån varje elevs behov. Skolinspektionen har i granskningsbesluten inte identifierat något utvecklingsområde som handlar om undervisningens innehåll förutom i ett fall. Sjukhuslärarna förmedlar och stödjer eleverna att arbeta med ordinarie skolas planering samt utgör vid behov en länk mellan ordinarie skola och eleven. Detta är sjukhuslärarnas grundläggande uppdrag men de fördjupar också vid behov (vid vårdtider som överskrider några få dagar eller då andra behov framkommer) det pedagogiska arbetet genom att till exempel kartlägga elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och intresse. Denna kännedom om eleverna utgör tillsammans med ordinarie skolas planering och kunskap om eleven en utgångspunkt för vad undervisningen ska innehålla samt hur den ska bedrivas.

Den särskilda undervisningen vid sjukhus omfattar olika skolformer³³. Den kan innehålla allt från årskurs ett i grundskolan till och med gymnasieskolan och samtliga ämnen/ämnesområden, beroende på elevens behov. Det är en utmaning för lärarna att kunna erbjuda undervisning för olika skolformer, åldrar och i olika ämnen/ämnesområden. Vid varje sjukhusskola är ett fåtal sjukhuslärare anställda.³⁴ Dessa sjukhuslärare är generellt erfarna av individanpassad undervisning, har vanligen en bred ämnesutbildning och har ofta undervisat vid sjukhusskola i flera år. Nästan alla sjukhuslärare är legitimerade och nästan hälften har specialpedagogisk examen. Dessutom har många av sjukhuslärarna läst kurser i specialpedagogik.

Trots att sjukhuslärarna inte är behöriga i allt de undervisar i uppvisar de en stor kreativitet och erbjuder elever den undervisning de är i behov av. De använder sig till exempel av digitala hjälpmedel, nätverk av lärare utanför sjukhusskolan och av lärare vid elevens ordinarie skola. Sjukhusskolorna saknar ofta laborationsutrustning vilket försvårar till exempel undervisning i vissa naturorienterade ämnen. Vid verksamhetsbesöken framkommer att sjukhuslärarna ofta, i de fall de saknar utrustning eller egen kunskap inom något ämne, löser det genom att tillsammans med eleven titta på inspelade laborationer på internet. Det finns även exempel på att lärare vid ordinarie skola filmar lektioner eller kommer till sjukhusskolan och genomför lektioner med eleven. Överhuvudtaget kännetecknas det pedagogiska arbetet av att vara inriktad på att lösa undervisningen utifrån elevens behov. Vid de flesta verksamheter framkommer att det bara är elevernas mående och vårdtid som begränsar vad de undervisas i. I övrigt säger sjukhusskolan inte nej till undervisning inom något område utan försöker hitta lösningar. Till exempel berättar sjukhuslärarna vid en verksamhet att de undervisat allt från "mandarin" till "webbteknik".

Granskningen visar att sjukhuslärarna ofta får ta del av den kompetensutveckling som anordnas för kommunens lärare inom skolväsendet. Det är också vanligt att sjukhuslärarna får ta del av fortbildning som anordnas av landstinget avseende vilken effekt olika sjukdomstillstånd och medicinska behandlingar kan ge. Vid flera verksamheter får sjukhuslärarna också ta del av Skolverkets satsningar Läslifyftet och Matematiklyftet.

Undervisning i grupp eller individuellt

Elevernas hälsotillstånd har betydelse för hur undervisningen läggs upp

Elevernas hälsotillstånd har betydelse för om de undervisas i grupp eller individuellt. Det finns elever som är extremt infektionskänsliga alternativt som bär på infektioner som kan smitta andra. Dessa elever undervisas individuellt, ofta i sina rum. Det finns också elever som av andra hälsoskäl inte ska lämna sitt rum eller undervisas i grupp. Sjukhuslärarna tar hänsyn till elevernas hälsotillstånd när de tillsammans med eleverna planerar hur undervisningen ska läggas upp.

³³ Den omfattar skolformerna grundskola, grundsärskola, sameskola, specialskola, gymnasieskola samt gymnasiesärskola.

³⁴ Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200.

Var undervisningen sker och hur den läggs upp har förutom elevernas hälsotillstånd också andra orsaker.

För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.³⁵ Sjukhusundervisning sker företrädesvis i sjukhusskolans lokaler.³⁶ Vanligen är det landstinget som tillhandahåller dessa. Skolinspektionens enkät visar att elever som ges vård inom BUP undervisas primärt i sjukhusskolans lokaler, men i enstaka fall sker undervisning i andra lokaler. Elever som ges somatisk vård undervisas också primärt i sjukhusskolans lokaler men ibland sker undervisningen på elevens vårdrum.

Förutom elevernas hälsotillstånd påverkar lokalernas utformning och läge i förhållande till vårdavdelningarna hur undervisningen utformas. Det finns sjukhusskolor som har lokaler belägna i anslutning till vårdavdelningarna. Vid dessa verksamheter sker oftast delar av undervisningen i sjukhusskolans lokaler eftersom eleverna lätt kan ta sig dit. Det medför att eleverna kan lämna sitt rum och undervisas samtidigt som andra elever. Detta innebär inte alltid att eleverna för samtal med varandra utan det förekommer att de enbart undervisas var för sig trots att flera elever befinner sig i rummet.

Vid andra sjukhus är lokalerna så små att det är svårt att ha mer än en elev i taget där. Det får till följd att eleverna på dessa sjukhus främst får undervisning enskilt i sitt rum. Vid en del sjukhusskolor är lokalerna belägna svårtillgängligt och det medför att eleverna även där främst får undervisning i sina rum.

Traditioner kan ha betydelse för hur undervisning läggs upp

Lokalerna har alltså stor betydelse för hur undervisningen genomförs. Granskningen visar att det också finns skillnad i sjukhuslärares inställning till om elever, främst inom barn- och ungdomspsykiatri klarar av att undervisas samtidigt eller ej, oberoende av lokalernas läge och utformning. Vid en del verksamheter genomförs så gott som all undervisning individuellt för elever inom BUP. Vid andra verksamheter är grundinställningen att eleverna ska undervisas samtidigt även om det inte alltid går att undervisa inom samma ämnesområde. Det finns exempel på verksamheter där sjukhuslärares valt att samla de elever som är möjligt, med tanke på hälsotillstånd och behandlingar, i sjukhusskolans lokaler vid dagens början. Detta för att till exempel se på nyheter, läsa tidningar och kunna diskutera dem med eleverna. När det är möjligt undervisas dessa elever ibland i samma ämne/ämnesområde. Detta bidrar till att eleverna dels får träna på att vara i grupp, dels får möjlighet till lärande samtal om olika ämnen och läroplanens övergripande mål.

Det saknas struktur i arbetet med de övergripande läroplansmålen

Skolinspektionens granskning visar att elevens behov, intresse och förutsättningar tas till vara och tillsammans med ordinarie skolas planering utgör utgångspunkt för arbetet. Vidare visar granskningen att eleverna är aktiva när det gäller hur arbetet ska bedrivas vid sjukhusskolan. Sjukhuslärare, framförallt inom sjukhusskolor knutna till BUP, beskriver hur det är en central utgångspunkt i arbetet tillsammans med dessa elever att få dem att uppleva undervisningen som meningsfull och lustfylld. Sjukhuslärares beskriver att de tar sin utgångspunkt i något eleven är intresserad av och hur de med det som ingång till eleven kan bredda undervisningen så att den kommer att omfamna även annat som eleven är i behov av. Det finns exempel på sjukhusundervisning där eleven undervisas om en enda sak i flera veckor – till exempel flygplan - för att eleven hade intresse av just detta. Det har därmed varit en ingång till att så småningom kunna erbjuda eleven undervisning också om annat. Det finns också exempel på att eleven övertalats att komma till sjukhusskolans lokaler och bara sitta där för att efter månader kunna delta i planerad undervisning.

---

³⁵ 2 kap. 35 § Skollagen.

³⁶ Skolinspektionens kartläggande enkät, dnr 40-2016:200.

Ordinarie skolor tenderar att i sina planeringar för eleverna som vårdas vid sjukhus exkludera värdegrundsfrågor. Trots att sjukhuslärare och elever kan se, till exempel via lärplattformar, att det pågår arbete kring värdegrundsfrågor (det kan exempelvis vara temadagar och klassöverskridande aktiviteter) berör ordinarie skolor i liten utsträckning detta i sin planering eller i vad de efterfrågar för de elever som vårdas vid sjukhus. Skolinspektionens granskning visar att värdegrundsfrågor ändå ofta blir aktuella inom sjukhusundervisningen och att sjukhuslärarna fångar upp dessa behov. Eleverna kan vara i situationer som är fysiskt och/eller psykiskt påfrestande. Detta leder till samtal om livet och hur det är att vara ”annorlunda”. Av Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus följer att sjukhuslärare bör utarbeta former för elevers delaktighet och inflytande i undervisningen.³⁷ I en kommentar till rådet framhåller Skolverket att det är viktigt att kritiskt granska sitt eget förhållningssätt och analysera hur det tar sig i uttryck i undervisningen.³⁸ Dock visar Skolinspektionens granskning att det ibland saknas ett strukturerat arbete kring värdegrundsfrågor.

Digitala verktyg

Som berörts tidigare i denna rapport kan sjukhuslärarnas kompetens inte täcka all den undervisning som elever som vårdas vid sjukhus kan behöva. Sjukhuslärarna är få till antalet och även om verksamhetscheferna försöker se till att de sammantaget har så bred kompetens som möjligt finns vid samtliga verksamheter ibland behov av att försäkra sig om att eleverna undervisas av lärare som är kompetenta inom det ämne och den årskurs eleverna behöver. Granskningen visar att sjukhuslärarna aktivt ser till att bredda den kompetens eleverna erbjuds genom att till exempel använda digitala verktyg. Det kan handla om att se på nyheter tillsammans och diskutera dem, att se på inspelade lektioner eller delta i fjärrundervisning från den ordinarie skolan. Samverkan mellan sjukhusskolan och ordinarie skola sker ofta via digitala kontakter såsom email och lärplattformar.

Vid en del verksamheter har sjukhuslärarna uppgett att de har problem med att deras utrustning varit otillräcklig. De uppger vidare att undervisningen skulle påverkas positivt om de hade möjlighet att koppla upp sig till sjukhusets nätverk.

Samverkan

Granskningen visar att samverkan mellan sjukhusskola och elev, vårdnadshavare, ordinarie skola samt vård är väl fungerande från det att undervisning startar till det att eleven återgått till ordinarie undervisning. Av Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus följer att kommuner som har anordnansvar bör säkerställa att det finns en fungerande dialog mellan sjukhuslärarna och personal vid elevens ordinarie skolenhet.³⁹

Som tidigare berörts behöver samverkan för att identifiera elever utvecklas.

Samverkan i samband med undervisningens start fungerar väl

Sjukhuslärare vid sjukhusskolor tar generellt en snabb kontakt med elevens ordinarie skola i samband med att kontakt med eleven etableras och sjukhusundervisning erbjuds. De etablerar kanaler för samverkan med ordinarie skola. Oftast blir elevens mentor kontaktperson för arbetet med eleven på sjukhusskolan. Det är inte alltid rektor vid ordinarie skola blir informerad om att en av skolans elever vårdas vid sjukhus och får sjukhusundervisning. Sjukhuslärarna beskriver hur de initialt arbetar på den ordinarie skolans uppdrag utifrån den skolans kännedom om, och planering för, eleven. Undervisningen planeras då med utgångspunkt från den undervisning eleven skulle ha fått i sin ordinarie skola om hen inte insjuknat. Eleven och vårdnadshavare är ofta delaktiga i denna samverkan.

³⁷ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

³⁸ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 17.

³⁹ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

Vårdtidens längd har betydelse för om, och hur, samverkan sker. Vid korta vårdtider – främst inom den somatiska vården – förekommer det att vårdnadshavare hämtar uppgifter i ordinarie skola för eleven att arbeta med vid sjukhusskolan och någon ytterligare kontakt etableras inte mellan sjukhusskolan och ordinarie skola. Eleven tar då med sig genomförda uppgifter tillbaks till skolan. För det mesta skickar då sjukhusläraren ett mail eller ringer till den ordinarie skolan.

Om det handlar om längre vårdtider etablerar sjukhuslärarna kontakt med ordinarie skola. Vid någon verksamhet har sjukhusskolan tagit initiativ till att elever som växelvis undervisas vid olika sjukhusskolor och vid ordinarie skola har en loggbok, ”pärm”, som eleven alltid har med sig. I den finns information samlad om vad eleven arbetat med och vad hen behöver arbeta med. Genom denna sköts kontakt och information om elevens utbildning mellan lärare vid olika sjukhusskolor och vid elevens ordinarie skola.

Samverkan under tiden sjukhusundervisning pågår är ändamålsenlig

Granskningen visar att sjukhusskolornas samverkan med elevens ordinarie skola fungerar bra under tiden när eleven får sjukhusundervisning. Denna samverkan sker vanligen via mail, telefonkontakt och delad lärplattform. Eleven är, om det är möjligt med hänsyn taget till hälsotillståndet, aktiv och delaktig i denna samverkan. Det finns till exempel verksamheter där eleven sköter mailkontakten med ordinarie skola.

Samverkan handlar om att förstå var eleven befinner sig både personligt och i sin kunskapsutveckling och att kunna erbjuda eleven den undervisning hen går miste om på grund av vård vid sjukhus. Eleven får på så vis förutsättningar att känna igen sig i undervisningen vid ordinarie skola vid återgång. Det bidrar till en trygghet för eleven när hen vårdas vid sjukhuset. Ordinarie skola förmedlar vilken undervisning klassen får och den bild skolan har av elevens behov. Initialt kan denna information vara inriktad på vilka uppgifter eleven ska genomföra. Sjukhusskolor skickar sedan ofta tillbaks uppgifterna till ordinarie skola för bedömning. Dock förekommer det också att samverkan utvecklas, framförallt när det gäller elever med längre vårdtider, och att samverkan då inte kommer att handla så mycket om genomförda uppgifter som om elevens kunskapsutveckling och behov. Sjukhuslärarna lämnar ibland betygsunderlag till ordinarie skola men betonar också att det inte bara är provresultat eller genomförda arbetsuppgifter som överlämnas. Bedömningar och iakttagelser kring elevens kognitiva förmåga, kunskapsutveckling, förmåga till reflektion och hur eleven genomför arbetsuppgifter förmedlas också till ordinarie skola. Beroende på hur länge undervisningen vid sjukhusskolan pågår fördjupas sjukhuslärarnas kännedom om elevernas förutsättningar, behov och intressen samt hur deras sjukdom påverkar kunskapsutvecklingen.

Vid behov gör elever nationella prov på sjukhusskolan och dessa skickas då till ordinarie skola för bedömning. Det förekommer att muntliga delar av nationella prov spelas in och skickas till ordinarie skola. Det händer också att lärare vid ordinarie skola kommer till sjukhusskolan och genomför nationella prov med eleverna där. Även om sjukhuslärarna ibland skickar betygsunderlag till lärare på ordinarie skola visar granskningen att det är tydligt att ansvaret för och genomförandet av betygssättning undantagslöst ligger på ordinarie skola.

Samverkan vid återgång till ordinarie skola fungerar väl

Vid längre vårdtider är sjukhusskolan alltid involverad vid elevens återgång till ordinarie skola. Det förekommer att sjukhuslärare gör besök vid ordinarie skola.

Elevens behov är i centrum vid planering för återgång till ordinarie skola. Eleven är delaktig i hur återgången ska ske och i vilken mån de behöver stöd av sjukhuslärare. Det finns sjukhusskolor som redan när eleven börjar sin undervisning där planerar för återgången. De tar också reda på elevens inställning till, erfarenheter av och eventuell oro kring undervisningen vid den ordinarie skolan.

Sjukhuslärarna förmedlar till ordinarie skola elevens eventuella behov av extra anpassningar och särskilt stöd samt vad elevens sjukdom kan tänkas få för konsekvenser för kunskapsutvecklingen. Det förekommer också att sjukhuslärarna identifierat att den tidigare undervisningens upplägg och genomförande behöver förändras för att bättre gynna elevens kunskapsutveckling. Det kan bero på att sjukhuslärarna under arbetet tillsammans med eleven upptäckt att elevens kunskapsnivå inte överensstämmer med den bild ordinarie skola har eller att elevens hälsotillstånd påverkar elevens behov. Sjukhuslärarna förmedlar då till ordinarie skola vilka förhållningssätt och metoder som kan vara framgångsrika att använda för eleven. Ibland är sjukhuslärarna aktiva i planeringen av elevens arbete och schema då hen återvänder till ordinarie skola och genomför ett antal uppföljningssamtal för att se hur arbetet fungerar för eleven.

Samverkan med vården fungerar väl

När det gäller samverkan med vården kring de elever som undervisas vid sjukhuskolan fungerar den ofta bra. Sjukhuslärarna samverkar med vårdpersonal om när det är lämpligt att undervisa elever med hänsyn till när de får behandling. Undervisning betraktas av vården som en friskfaktor för barn och ungdomar. Sjukhuskolans verksamhet och pedagogiska perspektiv integreras i planeringen av behandlingsarbetet även om undervisningen tydligt är separerad från den medicinska behandlingen. Därför deltar sjukhuskolans personal ibland i ronder eller i möten om elevens behandling.

Avslutande diskussion

Ansvar för sjukhusundervisning är delat mellan ordinarie skola, anordnande kommun och sjukhusets huvudman. Detta ställer stora krav på samverkan och kommunikation gällande undervisning för barn och unga som ges vård vid sjukhus. Det behövs kunskap om, och förståelse för, sjukhusskolans verksamhet bland personal hos samtliga ansvariga.

Identifikation – vems ansvar?

Granskningen visar att många elever inte erbjuds den sjukhusundervisning de har rätt till.

När det gäller att identifiera elever är samverkan mellan vården och sjukhusskolan av avgörande betydelse. Det är sjukhusskolan som arbetar med att identifiera eventuella elever för att sedan kunna erbjuda dem undervisning. Ibland försvåras informationsutbytet kring vilka elever som vårdas på sjukhuset av den sekretess som gäller för vården. Detta problem tycks vara löst när det gäller barn och ungdomar som vårdas, och är ineliggande, vid barnavdelning. Det finns samarbete mellan medicinsk personal på barnavdelningar och sjukhuslärare vid sjukhusskolan som gör att sjukhusskolan alltid får reda på när elever vårdas vid, och är ineliggande på, barnavdelning. Sjukhuslärare deltar ibland vid vårdplaneringar eller får information av annan personal till exempel inom lekterapi. Återkommande i Skolinspektionens granskning är dock att elever som vårdas vid vuxenavdelning inte blir identifierade och därmed inte erbjuds undervisning. Detta innebär att elever som återkommande vårdas vid sjukhus eller vårdas långvarigt, men inte är för sjuka för att undervisas, inte alltid får den hjälp med sina studier av sjukhusskolan de har rätt till. Därmed löper de risk att inte klara sin skolgång vid ordinarie skola. Sjukhuslärarna påtalar att en viktig orsak tycks vara att personal inom vården inte känner till sjukhusskolan och vilket uppdrag den har. Därmed har de inte getts förutsättningar att förstå vikten av att signalera till sjukhusskolan om någon patient kan vara aktuell för undervisning där.

Elevens ordinarie skola känner ofta, dock inte alltid, till att eleven vårdas vid sjukhus. Ansvar för elevens utbildning kvarstår hos ordinarie skola. Trots detta signalerar ordinarie skola sällan till sjukhusskolan att den har elever som vårdas vid aktuellt sjukhus. Orsaken till detta kan vara bristande kunskap i ordinarie skola om sjukhusskolan. En annan orsak kan vara osäkerhet kring sekretess och att det är känsligt att hantera hälsofrågor. Ansvar för skolpliktsbevakning ligger hos hemkommunen. Därmed kan hemkommunerna förväntas ha kännedom om elever som vårdas på sjukhus. För att försäkra sig om att eleverna får undervisning kontinuerligt kan ordinarie skola kommunicera med sjukhusskolan på aktuellt sjukhus. **Om** ordinarie skola meddelade sjukhusskolan att elever vårdas vid aktuellt sjukhus skulle identifieringen av elever kunna underlättas och säkerställas. Detta skulle till exempel vara möjligt om ordinarie skola inhämtar vårdnadshavares tillstånd. Därmed skulle elevernas rätt till undervisning när de vårdas vid sjukhus kunna säkerställas. **Om** dessutom kunskapen inom vården om vikten av att elever erbjuds sjukhusundervisning sprids så att vårdpersonalen signalerar när en patient kan tänkas ha rätt till undervisning oavsett var på sjukhuset den vårdas skulle elevernas rätt till undervisning ytterligare säkras.

Fler kan ta ansvar för elever med omfattande frånvaro

En grupp elever som är aktuell i denna granskning, andra granskningar⁴⁰ och i en statlig utredning⁴¹ är den grupp elever som av olika skäl inte deltar i undervisning i ordinarie skola. Ansvar för dessa elever kvarstår alltid hos elevens hemkommun. För många av dessa elever har hindren för att få utbildning inom skolans ram blivit så stora att de inte får någon skolutbildning. I Skolinspektionens granskning

⁴⁰ Skolinspektionen (2016) "Omfattande frånvaro", Skolinspektionen (2016) "Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor".

⁴¹ SOU 2016:94 *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*.

framkommer att det finns elever som vårdas vid BUP mottagningar som har hög skolfrånvaro. Sjukhus-skolor har på flera håll i landet uppmärksammat dessa elever och bedriver arbete för att erbjuda eleverna undervisning i samband med att de får vård. Flera av dessa elever har inte fått den hjälp de behövt för att kunna komma tillbaka till skolan och fullgöra utbildningen.⁴² Arbetet med att erbjuda dem undervisning är långsiktigt och måste bedrivas med stor respekt och kunnighet om de svårigheter eleverna befinner sig i. Det finns exempel på att sjukhusskolan lyckats få elever i dessa svårigheter motiverade att delta i undervisning vid sjukhusskolan och så småningom hjälpt dem att kunna återvända ordinarie skola. När det gäller dessa elever är det återigen svårt med identifikationen. Det kan ta uppemot ett halvt år innan sjukhuslärarna får vetskap om att dessa elever vårdas vid BUP på respektive sjukhus, många av eleverna identifieras inte alls. Under den tiden får en del av dessa elever ingen skol-utbildning eftersom sjukhuslärarna inte känner till dem och de inte kan ta emot utbildning från sin ordinarie skola. För denna elevgrupp skulle det kunna ha stor betydelse om samverkan mellan sjukhusskolan och BUP utvecklas så att de identifieras i ett tidigt skede. Det skulle också kunna vara så att ordinarie skola signalerar till sjukhusskolan att de har en elev med omfattande frånvaro som vårdas vid aktuellt sjukhus. Den chans det innebär för dessa elever att med hjälp av sjukhusskolan få det stöd de är i behov av för att en återgång till ordinarie skola ska möjliggöras behöver synliggöras. Sjukhusskolorna beskriver att om de får möjlighet att arbeta med dessa elever i ett tidigt skede ökar chanserna att eleverna ska få det stöd de är i behov av för att kunna återvända till sin ordinarie skola. Den statliga utredningen *"Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera"*⁴³ anser att det finns behov av att utveckla en modell för samverkan vid problematisk frånvaro och andra samtidiga problem. Modellen behövs när eleven har behov av insatser från skola, socialtjänst och barnpsykiatrisk verksamhet eller annan verksamhet inom hälso- och sjukvården. Skolinspektionens granskning visar att sjukhusskolan (för vissa elever) också skulle kunna vara en viktig aktör i denna samverkan.

Hur stort är mörkertalet när det gäller elever som har rätt till sjukhusundervisning?

I Skolinspektionens granskning framkommer också att det kan finnas sjukhus där barn och ungdomar vårdas men där sjukhusundervisning inte anordnas. Skolinspektionen har i denna granskning inte undersökt detta men påtalar att bristande information om vikten av sjukhusundervisning och avsaknad om kunskap om skyldigheten att anordna sjukhusundervisning kan vara en bidragande orsak. Detta, tillsammans med de tidigare beskrivna svårigheterna att identifiera elever vid vuxenavdelningar, innebär att effekterna av ohälsa kan drabba barn och unga olika beroende av var i landet och på vilket sjukhus de vårdas. Detta förstärker behovet av informationsinsatser kring sjukhusundervisningens betydelse och ungas rätt till den.

Varierande förutsättningar – lokaler och digitala verktyg

Som tidigare belyst i denna rapport kan lokalernas läge och utformning vara av stor betydelse för hur elevernas utbildning genomförs. Det är vanligen landstinget som tillhandahåller sjukhusskolans lokaler. Kommunen där sjukhuset är beläget ansvarar för att anordna sjukhusundervisning och har ofta litet eller inget inflytande över hur lokalerna utformas. Det gör det svårt för dem att fullt ut ta ansvar för hur undervisningen bedrivs. Om lokalerna är belägna så att det blir svårt för eleverna att ta sig dit kan det påverka i vilken utsträckning eleverna får undervisning enskilt på sina sjukrum. Om lokalerna är små kan det påverka möjligheten att ha flera elever där samtidigt och därmed försvåra arbetet där gruppeffekter kan vara positiva. Vid flera verksamheter bekräftar lärarna att både elevernas sociala situation och kunskapsutveckling förbättras i mötet med andra elever. Även i de fall eleverna arbetar med olika saker och ämnen diskuterar de varandras skolarbete och lär sig av varandra. Dessutom beskriver sjukhuslärare det som en lättnad för eleverna när de i undervisningen får möta andra elever

⁴² Skolinspektionen (2016) *"Omfattande frånvaro"*.

⁴³ SOU 2016:94 *"Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera"*.

och se att de inte är ensamma om att ges vård på sjukhus. Gränsen för normalitet förflyttas och det gör det lättare för eleverna att hantera sin situation.

Digitala verktyg och uppkoppling på internet är ofta av stor betydelse för att kunna erbjuda eleverna den bredd på undervisning som de kan vara i behov av och också för att kunna sköta samverkan med elevens ordinarie skola på ett snabbt och smidigt sätt. Om det är svårt att koppla upp sig mot nätet eller om det finns för liten tillgång till datorer och andra digitala hjälpmedel försvårar det möjligheten för eleverna att hitta information och kommunicera med omvärlden, till exempel att hålla kontakten med ordinarie skola. Det försvårar också deras möjlighet att undervisas i alla ämnen och att via internet följa lektioner och laborationer som inte kan genomföras vid sjukhusskolan.

För att kunna lösa dessa för undervisningen centrala frågor måste det finnas en medvetenhet och en dialog mellan huvudmannen för vården och kommunen med anordnaransvar. Det kan vara av vikt att förstärka medvetenheten kring sjukhusundervisning hos huvudmän för sjukhusen.

Övergripande läroplansmål och delaktighet

Av Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus följer att sjukhuslärare bör utarbeta former för barns och elevers delaktighet och inflytande.⁴⁴ I kommentar till rådet framhåller Skolverket att det är viktigt att sjukhuslärare kritiskt granskar sitt eget förhållningssätt och analyserar hur detta tar sig uttryck i undervisningen.⁴⁵ Sjukhusskolan arbetar i hög utsträckning på ordinarie skolans uppdrag. Som tidigare beskrivits finns en fungerande samverkan mellan ordinarie skola och sjukhusskola. Eleverna är – om det är möjligt med hänsyn taget till deras hälsotillstånd - delaktiga i den samverkan. Eleverna har också ett stort inflytande på hur arbetet bedrivs vid sjukhusskolan. Dock ingår värdegrundsarbetet sällan i denna samverkan.

Det saknas ett mer strukturerat arbete kring värdegrundsfrågor vid flera verksamheter. Värdegrundsuppdraget och kunskapsuppdraget är två sidor av samma mynt, skolans totala utbildningsuppdrag. Enligt Skolverket är det utifrån aktuell utbildningsvetenskaplig forskning en generell framgångsfaktor som bidrar till att öka måluppfyllelsen om utbildningens uppdrag kring kunskaper och värden ses som en helhet.⁴⁶

Diskussion om hur sjukhusskolan ska kunna arbeta på ett relevant och strukturerat sätt med även värdegrundsfrågor kan utvecklas. I denna diskussion bör representanter för elever vara viktiga aktörer.

Upplägg av undervisningen

Det är inte bara elevens hälsotillstånd, lokalernas utformning och tillgång till digital teknik som styr hur undervisningen läggs upp. Det finns också en skillnad på inställning hos sjukhuslärarna om elever framförallt inom den barn- och ungdomspsykiatriska vården klarar av att undervisas samtidigt med andra elever. Vid en del verksamheter genomförs undervisningen alltid individuellt även om lokalmässiga förutsättningar finns för att erbjuda undervisning för flera elever samtidigt. Vid dessa verksamheter anser lärarna att denna elevgrupp inte klarar av att undervisas samtidigt som andra elever och har gjort ett principiellt ställningstagande. Vid andra verksamheter genomförs undervisningen så gott som alltid med flera elever samtidigt därför att lärarna anser att det ger positiva effekter att eleverna möter och ser andra elever. Det finns verksamheter som har en stor del av sin tid organiserad så att eleverna oavsett hälsoproblem kommer till sjukhusskolans lokaler och får undervisning där tillsammans med andra elever. Ofta försöker man i dessa verksamheter se till att en stund av skoldagen fylls av ak-

⁴⁴ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

⁴⁵ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 17.

⁴⁶ http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.228861!/ReferenserForskningSjuTimmarOmSkolansVardegrund.pdf.

tiviteter där man kan ta tillvara på varandras olikheter och olika erfarenheter. Till exempel är det vanligt att eleverna tillsammans tittar på något TV-program om aktuella frågor och diskuterar det efteråt. Utifrån Skolinspektionens granskning är det omöjligt att fastslå att det ena eller andra förhållningssättet skulle vara det mest effektiva för dessa elever. Det finns elever som av hälsoskäl måste undervisas individuellt och en del av dem måste dessutom stanna på sitt vådrum. Men precis som när det gäller all undervisning bör ställningstagande om hur undervisningen ska genomföras grundas i hur elevgruppen ser ut, vilka behov den har och inte i principiella ställningstagande om att den alltid för alla elever bör genomföras på ett visst sätt. I kommentarer till Skolverkets allmänna råd för utbildning på sjukhus framhåller Skolverket att det i undervisningen finns många möjligheter att lyfta fram och tillsammans med eleverna hantera och diskutera att människor är olika. Vidare framhåller Skolverket att i en miljö där olikheter ses som något naturligt och självklart ges eleverna möjlighet att utveckla förståelse och tolerans för olika sätt att tänka och vara.⁴⁷ Detta uppdrag underlättas om eleverna i undervisningen får möta andra elever.

Slutord

Ett sjukdomstillstånd ska i Sverige inte behöva leda till att en elev får betydande kunskapsluckor om inte sjukdomstillståndet i sig hindrar elever från att delta i sjukhusundervisning. Granskningen visar att det pågår en god, kvalificerad undervisning vid svenska sjukhus. Granskningen visar dock också att det finns hinder för att alla elever ska få den undervisning de är i behov av, och har rätt till, då de hamnat i ohälsa. Dialogen mellan olika huvudmän och deras personal behöver utvecklas. Informationsinsatser om den rätt barn och ungdomar som är drabbade av ohälsa har till undervisning kan behöva initieras. Kunskap om sjukhusundervisning behöver spridas för att säkerställa varje elevs rätt till sjukhusundervisning, oberoende av var i landet och var på sjukhusen eleven ges vård.

---

⁴⁷ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 17.

Bakgrund, syfte och frågeställningar

Alla elever ska ges den ledning och den stimulans de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁴⁸ Det gäller även elever som på grund av sjukdom inte kan följa den ordinarie undervisningen. Inom den somatiska vården har vårdtiden minskat över tid. Inom BUP är vårdtiden i genomsnitt längre än inom den somatiska vården. Även om vistelsen på sjukhuset är kort vid varje enskilt tillfälle kan sjukdomstiden och den totala tiden för behandling ändå vara lång.

Ett sjukdomstillstånd ska inte behöva leda till att en elev får stora kunskapsluckor, om inte sjukdomstillståndet i sig sätter stopp för att delta i undervisningen. Enligt förarbetena till den ändring i skollagen som trädde i kraft 1 juli 2015 bör målet med särskild undervisning på sjukhus vara att eleven efter, eller under, sjukdomstiden ska kunna återgå till den undervisningsgrupp eller klass där eleven normalt får sin undervisning. Det innebär att barn och elever bör få undervisning om det bedöms lämpligt utifrån deras sjukdomstillstånd och om de missar skolarbete i sådan utsträckning att det kan leda till svårigheter i den fortsatta skolgången. Enstaka sjukhusbesök måste däremot inte innebära att undervisning på sjukhus ska anordnas eftersom det kan tas igen med hjälp av extrauppgifter eller stöd från läraren.⁴⁹ Sjukhusläraren ska således utgå från den enskilda elevens aktuella skolsituation och hur angeläget det är att eleven får stöd med sina skoluppgifter. Särskild undervisning på sjukhus kan innebära såväl undervisning som sjukhusläraren själv bedriver som att sjukhusläraren förmedlar uppgifter efter kontakter med elevens ordinarie skola.⁵⁰ Utbildningen på sjukhus kan i vissa fall använda sig av fjärrundervisning i den omfattning det av pedagogiska skäl kan anses lämpligt och ändamålsenligt.⁵¹

Särskild undervisning på sjukhus är inte en del av skolväsendet. Det innebär bland annat att sjukhuslärarna inte sätter betyg på eleverna utan denna uppgift ligger kvar hos lärarna på den ordinarie skolan.⁵² Samverkan om elevens visade kunskaper mellan den ordinarie skolan och personalen vid sjukhusskolan blir därmed en förutsättning för betygssättning av elevernas kunskaper. Av Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus följer att kommuner som har anordnaransvar bör säkerställa att det finns en fungerande dialog mellan sjukhuslärarna och personal vid elevens ordinarie skolenhet.⁵³ I kommentarer till rådet framhåller Skolverket att det inte finns något hinder för att sjukhuslärarna lämnar betygsunderlag till lärarna på den ordinarie skolan.⁵⁴

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om särskild undervisning på sjukhus så långt det är möjligt motsvarar den undervisning eleverna inte kan delta i.

Syftet uppnås genom att projektet besvarar följande frågeställningar:

1. *Vad innehåller den särskilda undervisningen på sjukhus? (kartläggande fråga)*
2. *Får elever, som på grund av sjukdom inte kan delta i den vanliga undervisningen, en behovsanpassad undervisning på sjukhus?*

---

⁴⁸ 3 kap. 3 § skollagen (2010:800).

⁴⁹ Prop. 2014/15:43 sid 40f. Utbildningsutskottets betänkande 2014/15:UbU4 sid 12.

⁵⁰ Prop. 2014/15:43 sid 42.

⁵¹ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 8.

⁵² Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 8.

⁵³ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64).

⁵⁴ Skolverkets allmänna råd om utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64) med kommentarer, sid 22.

Metod och genomförande

Skolinspektionens granskning är baserad på uppgifter om vilka kommuner som fått bidrag för att bedriva särskild undervisning vid sjukhus från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) 2016. 37 kommuner fick enligt SPSM bidrag för att anordna sjukhusundervisning i Sverige. Det kan finnas kommuner som anordnar sjukhusundervisning utan att söka statligt bidrag. Det kan även finnas sjukhus där elever ges vård, som har rätt till sjukhusundervisning, men där det inte finns någon sjukhusskola. Skolinspektionen har inte heller granskat utbildningen på sjukhus som motsvarar förskola, förskoleklass och fritidshem.

Granskningen har bestått av två delar. Den omfattar dels en kartläggande enkät, av innehållet i den särskilda undervisningen på sjukhus, som riktats till de 37 anordnarna av sjukhusskola. Granskningen omfattar även en kvalitativ fördjupad granskning av 20 anordnares sjukhusskolor och hur sjukhusskolorna arbetar med att behovsanpassa undervisningen. Vid dessa 20 sjukhusskolor har Skolinspektionens inspektörer genomfört verksamhetsbesök och intervjuat såväl lärare som verksamhetschef, och de har resulterat i granskningsbeslut för respektive sjukhusskola.

Urval

Granskningens urval är baserat på uppgifter från SPSM om att det var 37 kommuner som fick bidrag för att bedriva särskild undervisning vid sjukhus 2016. Den kartläggande enkäten skickades till samtliga 37 anordnare, med en svarsfrekvens på 100 procent. Urvalet till de 20 verksamhetsbesöken har genomförts slumpmässigt.

Kartläggande enkät

Den kartläggande enkäten besvarar frågeställning 1, avseende innehållet i den särskilda undervisningen vid sjukhus. Enkäten riktade sig till anordnaren, med syfte att få en bred och aktuell bild av den särskilda undervisningens innehåll och omfattning. Enkätsvaren gav även underlag till verksamhetsbesöken. Resultaten har dels används i respektive verksamhetsbeslut samt i denna övergripande rapport.

Flertalet sjukhusskolor är organiserade så att verksamheten är uppdelad mot elever inom den somatiska vården, psykiatriska vården eller vid behandlingshem. Därför har enkäten varit strukturerad så svar inhämtas för respektive område.

Verksamhetsbesök med intervjuer och dokumentstudier

Dokumentstudier

Inför verksamhetsbesök har dokumentstudier genomförts. Syftet har primärt varit att inhämta relevant bakgrundsinformation till inspektörerna inför besöket, exempelvis rutiner för dokumentation.

Intervju med lärare och verksamhetschef

Utifrån granskningens syfte och den andra frågeställningen har två semistrukturerade intervjuguider utarbetats. En intervjuguide för sjukhuslärarna och en för verksamhetschefen. Inga elever har intervjuats i granskningen. Intervjuerna med chefen för verksamheten och sjukhuslärarna genomförts separat. Syftet med att intervjua sjukhuslärarna var att de skulle få möjlighet att beskriva hur den särskilda undervisningen så långt som möjligt motsvarar den undervisning eleverna inte kan delta i. Syftet med att intervjua verksamhetschefen var att få ledningens perspektiv, och därför fokuserade intervjun på verksamhetschefens ansvarsområde. För sjukhusskolan är samverkan med såväl ordinarie skola som vården central, och därför har samverkan varit en röd tråd genom intervjuerna. Fokus har varit hur verksamhetschef respektive sjukhuslärare uppfattar att samverkan fungerar. De parter sjukhusskolan samverkar med har inte intervjuats i denna granskning.

Intervjuguiden har varit uppdelade i fem områden *sjukhusundervisningens organisation och omfattning, introducering av sjukhusundervisning, undervisningens genomförande, återgång* och slutligen *förutsättningar*. Efter genomförd intervju har minnesanteckningar systematiskt rapporterats inför analys till övergripande rapport.

Vid besök i verksamheter med flera verksamhetsområden inom sjukhuskolan (soma, BUP, behandlingshem) har intervjuer genomförts så att samtliga verksamhetsområden återspeglas. Verksamhetschefen har fått bedöma om det är mest lämpligt att genomföra intervjuerna separat eller gemensamt över verksamhetsområden. Intervjuerna har genomförts så att eventuella olikheter och likheter i arbetet speglas i samtalet.

Referenser

Håkansson och Sundberg (2012) *Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm: Natur & Kultur

Ifous – innovation, forskning och utveckling i skola och förskola. (2013:1) Digitalisering i skolan – en kunskapsöversikt

Proposition (2009/10:165) *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. Regeringskansliet

Proposition (2014/15:43) *Utbildning för elever i samhällsvård och på sjukhus*. Regeringskansliet

Sekretesslagen (2009:400)

Skolinspektionen (2016) *Omfattande frånvaro*. Dnr 40-2015:2855

Skolinspektionen (2016) *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor* Dnr 40-2015:2855

Skollagen (2010:800)

Skolverket (2005) *Redovisning av uppdrag om en översyn av särskild undervisning på sjukhus*. Stockholm

Skolverket (2016) Allmänna råd med kommentarer. *Utbildning på sjukhus (SKOLFS 2016:64)*

Specialpedagogiska skolmyndighetens officiella statistik

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Uppföljning av särskild undervisning på sjukhus 2009*. Stockholm

SOU 2016:94 *Saknad. Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*

Statens offentliga utredningar (2012) *Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distansundervisning*. Stockholm: Fritzes

Statens offentliga utredningar (2015) *SÖK – statsbidrag för ökad kvalitet*, delbetänkade av utredningen om kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar. Stockholm: Fritzes

Utbildningsutskottets betänkande (2014/15:UbU4) *Utbildning för elever i samhällsvård och på sjukhus*

Skolverket: http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.228861!/ReferenserForskningSjuTimmarOmSkolansVardegrund.pdf

Bilagor

1. Referenspersoner
2. Besökta kommuner
3. Skolinspektionens kartläggande enkät

Bilaga 1 - Deltagarlista för referensgruppen

Jan-Olov Larsson, Karolinska institutet

Peter Lindgren, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)

Anna Medin, Skolverket

Karin Svensson, Sjukhuslärarnas förening

Hanna Sällemark, Sveriges kommuner och landsting (SKL)

Bilaga 2 - Uppgift om vilka kommuner som har besökts

Danderyd
Göteborg
Helsingborg
Huddinge
Hudiksvall
Jönköping
Kalmar
Karlskrona
Karlstad
Kristianstad
Linköping
Luleå
Lund
Malmö
Skellefteå
Solna
Stockholm
Sundsvall
Uppsala
Västerås

Bilaga 3 - Skolinspektionens kartläggande enkät

Frågor markerade med asterisk (*) har i den webbenkät anordnare av sjukhusskola svarade på under tidsperiod varit uppdelade mellan BUP, behandlingshem och somatisk vård.

1. I vilken kommun är sjukhusskolan belägen?
2. Finns sjukhusskola kopplad till barn- och ungdomspsykiatri inom anordnarens ansvar? (Ja/Nej)
3. Finns sjukhusskola kopplad till behandlingshem inom anordnarens ansvar?(Ja/Nej)
4. Finns sjukhusskola kopplad till somatisk vård inom anordnarens ansvar?(Ja/Nej)
5. Hur är sjukhusskolan organiserad?
6. Hur många elever har deltagit i sjukhusskolans undervisning mellan 1 januari 2016 och 1 september 2016?*
7. För hur många elever har den läkare som ansvarar för elevens vård avrådit från särskild undervisning (från den 1 januari till den 1 september 2016)?*
8. Hur många elever har tackat nej till sjukhusskolans undervisning från 1 januari 2016 till 1 september 2016?*
9. Hur många lärare är anställda vid sjukhusskolan?*
10. Totalt antal anställda lärare inom anordnarens ansvar?
11. Hur många av dessa lärare har legitimation?*
12. Vad omfattar lärarnas legitimation?*
13. Arbetar lärarna i arbetslag? (Ja/Nej)

Om ja, sker det inom ett verksamhetsområde eller mellan olika typer av sjukhusskolor inom anordnarens ansvar?

Kunskap om elevernas behov av undervisning på sjukhus

14. Finns rutiner för att identifiera nya elever på sjukhuset som är aktuella för att bli erbjudna att delta i sjukhusskolans undervisning?*

Om ja, beskriv rutinen för att identifiera nya elever som är aktuella för att bli erbjudna att delta i sjukhusskolans undervisning. (inklusive eventuella skillnader mellan identifiera på barn- och vuxenklirik)

15. När introduceras sjukhusskolan vanligtvis för en elev?*(Inom 2 dagar/Inom 1 vecka/Inom 14 dagar/Senare än 14 dagar/Vet ej)
16. Hur introduceras sjukhusskolan för en ny elev?

Skiljer sig exempelvis introduktionen åt för elever på barnklirik och elever som får vård på "vuxenklirik", beskriv hur. Om rutinen skiljer sig gällande att identifiera elever inom soma/bup/behandlingshem, beskriv skillnaden.

17. Pedagogisk bedömning av om eleverna är i behov av undervisning på sjukhus.*

Gör sjukhusskolan en pedagogisk bedömning av om eleverna är i behov av undervisning på sjukhus?*(Ja/Nej)

Dokumenteras ställningstagandet?*(Ja/Nej)

18. Kan sjukhusskolan erbjuda elever undervisning oavsett vilken skolform de tillhör?*(Ja/Nej)

Om nej, vilka skolformer/inriktningar erbjuds inte?* (Grundskola/Grundsärskola/Gymnasieskola/Gymnasiesärskola/Träningskola)

19. Erbjuds nyanlända elever undervisning vid sjukhusskolan i samma utsträckning som övriga elever?*

De ämnen/ämnesområden/kurser som eleverna får undervisning i

20. Har ni möjlighet att, utifrån elevernas behov, erbjuda undervisning i samtliga ämnen/ämnesområden/kurser?*

21. Har sjukhusskolan gjort någon prioritering gällande vilka ämnen/ämnesområden/kurser som eleverna får undervisning i?*

Om ja, vad beror prioriteringen på och vilka ämnen/ämnesområden/kurser har ni prioriterat?

Undervisningens innehåll

22. Finns det några begränsningar i sjukhusskolans verksamhet som gör att vissa delar av ämnen/ämnesområden/kurser inte kan genomföras?*

Om ja, vilken typ av undervisning kan inte genomföras?

23. Har eleverna möjlighet att ta del av fjärrundervisning från sin ordinarie skola?*

24. Finns det begränsningar av undervisningstiden som beror på sjukhusskolans organisation?*

25. Finns det flexibilitet, utifrån elevernas behov och förutsättningar, gällande att anpassa undervisningens tid/mängd?*

26. Sker undervisning företrädesvis i grupp eller individuellt?*

27. Var sker undervisningen företrädesvis?*

28. Får elever tillgång till studiehandledning på modersmål eller bästa skolspråk om de behöver det?*

Om nej, vad begränsar möjligheten?

29. Hur sker samverkan mellan sjukhusskolan och ordinarie skola?*

30. Har du några övriga tillägg till enkäten tar vi tacksamt emot dessa.